

Rola i znaczenie instytucji zmiany sposobu wykonywania zakazu prowadzenia pojazdu w świetle art. 182a k.k.w.

MAGDALENA WŁODARCZYK

ORCID: 0000-0002-9657-1101

Katedra Prawa Karnego Wykonawczego
Uniwersytetu Wrocławskiego (doktorantka)

TOMASZ KALISZ

ORCID: 0000-0002-9751-3616

Katedra Prawa Karnego Wykonawczego
Uniwersytetu Wrocławskiego

Abstrakt

Artykuł stanowi próbę przybliżenia problematyki związanej z wprowadzoną do obowiązującego porządku prawnego ustawą z 20 marca 2015 roku o zmianie ustawy — Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2015 r. poz. 541) instytucją zmiany sposobu wykonywania orzeczonego prawomocnym wyrokiem sądu środka karnego w postaci zakazu prowadzenia pojazdów wedle art. 182a kodeksu karnego wykonawczego. Wprowadzony przepis przy spełnieniu określonych warunków ustawowych pozwala bowiem sądowi na zmniejszenie (złagodzenie) elementu represyjnego orzeczonego środka karnego zakazu prowadzenia pojazdów poprzez umożliwienie skazanym prowadzenia pojazdów wyposażonych w blokadę alkoholową.

Słowa kluczowe: blokada alkoholowa, środek karny, zakaz prowadzenia pojazdów.

I

Ustawą z 20 marca 2015 roku o zmianie ustawy — Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2015 r. poz. 541) został dodany do kodeksu karnego wykonawczego przepis art. 182a, który wprowadził materialnoprawną podstawę zmiany formy stosowania orzeczonego uprzednio środka karnego zakazu prowadzenia pojazdów. Przepis ten wszedł w życie z dniem 18 maja 2015 roku.

Przepis art. 182a — Kodeks karny wykonawczy z dnia 6 czerwca 1997 roku (Dz.U. Nr 90, poz. 557; dalej: k.k.w.) dał sądowi podstawę materialnoprawną do dokonania, przy spełnieniu ustawowych warunków, modyfikacji treści czy też formy stosowania środka karnego w zakresie orzeczonego zakazu prowadzenia pojazdów mechanicznych.

Przedmiotowe rozwiązanie uwzględnia jedną z fundamentalnych zasad prawa karnego wykonawczego, jaką jest zasada modyfikowania kar i środków w postępowaniu wykonawczym. Zasada ta wymaga korygowania decyzji zawartych w wyroku dotyczących sposobu wykonywania tychże kar i środków karnych. Przepis art. 182a § 1 k.k.w. przy spełnieniu określonych warunków pozwala bowiem sądowi na zmniejszenie (złagodzenie) elementu represyjnego orzeczonego środka zakazu prowadzenia pojazdów¹.

Po upływie kilku lat od pojawienia się nowej instytucji polegającej na możliwości zmiany formy stosowania środka karnego w postaci zakazu prowadzenia pojazdów możemy dokonać oceny jej funkcjonowania, roli i znaczenia w postępowaniu karnym wykonawczym. Nie bez znaczenia pozostaje to, że środek karny związany z zakazem prowadzenia pojazdów, z uwagi na skalę przestępstw popełnianych w ruchu drogowym jest środkiem stosowanym nadzwyczajnie często, co wynika również z obligatoryjnego charakteru nakładania tego środka wraz z wymierzaną karą w orzeczeniach skazujących za popełnienie przestępstw komunikacyjnych. Zatem skorzystanie z przewidzianej w art. 182a k.k.w. instytucji jest dla wielu skazanych jedną, a dla niektórych niemalże jedyną możliwością skrócenia represyjności nałożonego środka karnego, oczywiście przy wcześniejszym spełnieniu warunków postawionych przez ustawodawcę.

---

¹ K. Dąbkiewicz, *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, Warszawa 2015, s. 745.

Jako że przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu w komunikacji są dużą częścią spraw karnych prowadzonych przez polski wymiar sprawiedliwości, a co za tym idzie również w zakresie orzecanego środka karnego co do zakazu prowadzenia pojazdów, to instytucja z art. 182a § 1 k.k.w. nabiera istotnego znaczenia w kwestii wykonywania środków karnych i wymaga bliższego przedstawienia.

II

Podstawą jest ustalenie zakresu regulacji normy art. 182a § 1 k.k.w., która w związku z dokonaniem zapisem ustawowym nie wydaje się być oczywista. Z jednej strony nie budzi wątpliwości, że instytucja obejmuje zakazy orzekane obligatoryjnie na zawsze w zakresie prowadzenia wszelkich pojazdów mechanicznych (art. 42 § 3 lub 4 k.k.). Z drugiej strony tak skonstruowany przepis odwołuje się do ogólnego sformułowania zakazu prowadzenia pojazdów, a zatem szerzej dotyczy również tych sprawców, wobec których na podstawie art. 42 § 2 k.k. orzeczono obligatoryjny zakaz prowadzenia wszelkich pojazdów albo pojazdów określonego rodzaju. Odnosi się także do tych orzeczonych fakultatywnie (art. 42 § 1 k.k.) dotyczących zakazu prowadzenia pojazdów określonego rodzaju, a zatem na okres od roku do 15 lat (art. 43 § 1 k.k.).

Wykładnia przepisu budzi wątpliwości doktryny prawa pod kątem zakresu podmiotowego sprawców, wobec których orzeczono zakaz prowadzenia pojazdów z tego powodu, że w czasie popełnienia przestępstwa byli pod wpływem nie alkoholu, lecz środka odurzającego, albo dlatego, że zbiegli z miejsca zdarzenia. Argument odwołujący się do wykładni językowej art. 182a § 1 k.k.w. przemawia na rzecz stanowiska, według którego instytucja uregulowana w tym przepisie dotyczy wszystkich skazanych, którym orzeczono zakaz prowadzenia pojazdów, jeśli dojdzie do spełnienia łącznie dwóch warunków, czyli temporalnego (związanego z upływem ściśle określonego czasu wykonywania orzeczonego środka karnego) oraz wydania przez sąd pozytywnej oceny kryminologicznej.

Rozwiązanie zawarte w art. 182a § 1 k.k.w. odnosi się do każdego środka karnego zakazu prowadzenia pojazdów, bez względu na materialnoprawną podstawę jego orzeczenia. Może być stosowany wówczas,

gdy zakaz prowadzenia pojazdów został orzeczony na podstawie zarówno odpowiednich przepisów k.k., jak i kodeksu wykroczeń². Jednakże biorąc pod uwagę cel używania blokady alkoholowej, a więc nieprowadzenie pojazdu w stanie nietrzeźwości lub po spożyciu alkoholu, należy zauważyć możliwość, że instytucja uregulowana w art. 182a § 1 k.k.w. nie odnosi się do skazanych, wobec których orzeczono zakaz prowadzenia pojazdów na podstawie art. 42 § 1 k.k., ale w czasie popełnienia przestępstwa nie byli pod wpływem alkoholu³. Również dlatego przyjmuje się, że instytucja ta nie dotyczy osób, wobec których orzeczono zakaz prowadzenia pojazdów na podstawie art. 42 § 2–4 k.k. z tego powodu, że w czasie popełnienia przestępstwa byli pod wpływem środka odurzającego czy też zbiegli z miejsca zdarzenia. Jak trafnie wskazuje się w doktrynie, trudno uznać tę regulację za zgodną z zasadą równego traktowania⁴.

Nie do zaakceptowania jest, aby — wychodząc z założenia używania blokady alkoholowej tylko wobec sprawców przestępstw komunikacyjnych popełnionych pod wpływem alkoholu — sprawca, który popełnił identyczne przestępstwo, jednak był pod wpływem środka odurzającego lub zbiegł z miejsca zdarzenia, nie miał możliwości skorzystania z dobrodziejstwa tej instytucji, a sąd w jego wypadku nie mógł dokonać modyfikacji form dalszego wykonywania środka karnego. Prawo powinno być równe dla wszystkich sprawców. Nie można zatem wykluczyć sytuacji, że sprawca przestępstwa komunikacyjnego ucieknie z miejsca zdarzenia, a zostanie ujęty po wielu godzinach od popełnienia przestępstwa i nie będzie wówczas pod wpływem alkoholu. Czy sąd na etapie wykonawczym powinien wówczas odmówić takiemu skazanemu prawa skorzystania z instytucji opisanej w art. 182a § 1 k.k.w. tylko dlatego, że w procesie karnym nie udało się wykazać, że sprawca w chwili zdarzenia pozostawał pod wpływem alkoholu? Zatem pomimo logicznej argumentacji i celu, który być może przyświecał ustawodawcy, pozostajemy przy stanowisku szerszego interpretowania przepisu w myśl jego wykładni językowej, a nie celowościowej. Nie budzi natomiast wątpliwości to, że użycie w art. 182a § 2 i 3 k.k.w. słowa „skazany” uniemożliwia zmianę

² *Ibidem*.

³ R.A. Stefański, *Zakaz prowadzenia pojazdów*, Warszawa 1990, s. 281.

⁴ P. Gensikowski, [w:] *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, red. J. Lachowski, Warszawa 2018, s. 677.

sposobu wykonywania środka karnego zakazu prowadzenia pojazdów w odniesieniu do sprawcy, wobec którego sąd warunkowo umorzył postępowanie i zakaz ten orzeczono jako środek towarzyszący za przestępstwo prowadzenia pojazdu w stanie nietrzeźwości (art. 178a § 1 k.k.), gdyż orzeczony wyrok nie ma charakteru skazującego sprawcę.

Wniosek o dokonanie zmiany zakresu przedmiotowego środka karnego w postaci zakazu prowadzenia pojazdów w myśl art. 182a k.k.w. należy skierować do sądu pierwszej instancji, który uprzednio wydał wyrok skazujący w sprawie. Podmiotami uprawnionymi do złożenia wniosku są skazany, jego obrońca — o ile zostanie ustanowiony w sprawie — oraz prokurator. Ponieważ w ustawie o opłatach w sprawach karnych z 23 czerwca 1973 roku (Dz.U. z 1983 r. poz. 223 ze zm.) nie ujęto opłaty od wniosku o zmianę orzeczonego środka karnego, jest on wolny od opłaty.

W świetle dyspozycji art. 182a § 1 k.k.w. warunkiem zmiany zakresu przedmiotowego zakazu prowadzenia pojazdów jest łączne spełnienie przez skazanego ściśle określonych ustawowych warunków formalnych. Muszą przy tym zaistnieć przesłanki materialne będące podstawą skrócenia wykonywania zakazu prowadzenia pojazdów. Zmiana postanowienia przez sąd obliguje skazanego do zainicjowania procedury administracyjnej w zakresie przywrócenia utraconych uprawnień do prowadzenia pojazdu i wyposażenia pojazdu w blokadę alkoholową. Pierwszy z wymaganych warunków formalnych, czyli warunek temporalny, jest związany z upływem ściśle określonego czasu wykonywania środka karnego. Zakres przedmiotowy zakazu prowadzenia pojazdów może zostać zmieniony, jeśli zakaz był wykonywany wobec skazanego przez minimalny okres zdefiniowany w art. 182a § 1 k.k.w. Na tej podstawie można wskazać, że w przypadku zakazu terminowego orzeczonego na podstawie art. 42 § 1 i 2 k.k. sąd może zmienić jego zakres, jeżeli był wykonywany wobec skazanego przez okres co najmniej połowy orzeczonego wymiaru. Wskazać należy, że w przypadku zakazu prowadzenia pojazdów orzeczonego fakultatywnie na podstawie art. 42 § 1 k.k. zakaz prowadzenia pojazdów określonego rodzaju zakaz orzekany jest na okres od roku do 15 lat. Zakaz obligatoryjny prowadzenia wszelkich pojazdów albo określonego rodzaju na podstawie art. 42 § 2 k.k. orzekany jest na okres od roku do 15 lat. W przypadku zaś zakazu bezterminowego orzeczonego na

podstawie art. 42 § 3 i 4 k.k. sąd może wydać rozstrzygnięcie w oparciu o komentowany przepis, jeżeli okres wykonywania zakazu wyniósł co najmniej dziesięć lat.

W procesie ustalania, czy warunek temporalny został spełniony, ma znaczenie nie tylko okres wykonywania zakazu po uprawomocnieniu się wyroku skazującego, ale również czas zaliczony na poczet tego środka karnego na podstawie art. 63 § 3 lub art. 63 § 4 k.k. — czyli od chwili zatrzymania prawa jazdy lub innego dokumentu uprawniającego do kierowania pojazdami (art. 63 § 4 k.k.), a także od momentu rzeczywistego zastosowania środka zapobiegawczego (art. 63 § 3 k.k.). Warto w tym miejscu nadmienić, że w zakresie sprawców, wobec których przed dniem wejścia w życie ustawy, czyli 18 maja 2015 roku, orzeczono prawomocnym wyrokiem środek karny zakazu prowadzenia pojazdów na podstawie art. 42 § 2 k.k., zgodnie z art. 6 ustawy z 20 marca 2015 roku o zmianie ustawy — Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 541), przepis art. 182a § 1 k.k.w. ma zastosowanie, jeżeli środek karny był wykonywany przez co najmniej 18 miesięcy.

W świetle dyspozycji art. 182a § 1 k.k.w. do przesłanek materialnych, które muszą być przedmiotem oceny sądu orzekającego o możliwości skrócenia wykonywania zakazu prowadzenia pojazdów, należy pozytywna prognoza kryminologiczna, a zatem przekonanie sądu co do tego, że prowadzenie przez skazanego pojazdu w przyszłości nie zagraża bezpieczeństwu w komunikacji. Prognoza ta musi wynikać z dokonanej przez sąd oceny postawy, właściwości i warunków osobistych skazanego oraz jego zachowania w okresie wykonywania zakazu prowadzenia pojazdów. Przekonanie, o którym mowa, ma charakter prognozy, którą w prawie karnym i prawie karnym wykonawczym traktuje się jako podstawę orzekania. Sąd, oceniając postawę skazanego, ma na względzie jego zachowanie po popełnionym przestępstwie, w szczególności przeproszenie poszkodowanego oraz wszelkie formy zadośćuczynienia, poddanie się rygorom wynikającym z treści orzeczenia. Oceniając właściwości i warunki osobiste sprawcy, sąd ma na względzie stan zdrowia skazanego, cechy osobowości, charakteru, sytuację rodzinną i środowiskową, świadczenie stałej pracy czy stabilizację jego trybu życia. W zakresie oceny zachowania w okresie wykonywania środka karnego sąd ma na względzie takie okoliczności jak przestrzeganie porządku prawnego,

nienadużywanie alkoholu czy unikanie środowisk patologicznych. Dopiero ocena powyższych czynników pozwoli sądowi odpowiedzieć na pytanie, „[...] czy w przyszłości, po zmianie sposobu wykonywania zakazu prowadzenia pojazdów, istnieje pozytywna prognoza co do tego, że prowadzenie przez skazanego pojazdu nie będzie zagrażało bezpieczeństwu w komunikacji”⁵. Ocenę wymienionych przesłanek oraz wynikającą z niej prognozę sąd powinien opierać na informacjach uzyskanych w drodze wywiadu środowiskowego przez kuratora sądowego oraz danych o skazanym z krajowego rejestru karnego lub w oparciu o wiedzę o skazanym, którą dysponuje policja.

W razie spełnienia przez skazanego opisanych warunków sąd na podstawie art. 182a § 1 k.k.w. może orzec postanowieniem o dalszym wykonywaniu tego środka w postaci zakazu prowadzenia pojazdów mechanicznych niewyposażonych w blokadę alkoholową, o której mowa w art. 2 pkt 84 ustawy z dnia z 20 czerwca 1997 roku — Prawo o ruchu drogowym (Dz.U. z 2020 r. poz. 110 ze zm.; dalej: u.p.r.d.). W przypadku niespełnienia opisanych w art. 182a § 1 k.k.w. warunków formalnych albo ustalenia, że względem skazanego nie zachodzi pozytywna prognoza kryminologiczna, sąd wydaje postanowienie o odmowie zmiany sposobu wykonywania środka karnego. Na każde z powyższych postanowień sądu zgodnie z art. 182a § 4 k.k.w. przysługuje zażalenie do sądu wyższej instancji za pośrednictwem sądu orzekającego. Uprawomocnienie postanowienia sądu wydanego w oparciu o art. 182a § 1 k.k.w. oznacza tym samym, że w dalszym okresie zakazu prowadzenia pojazdów wynikającym z orzeczonego wyroku skazany może prowadzić pojazdy wyposażone w blokadę alkoholową. Blokada alkoholowa w rozumieniu art. 2 pkt 84 u.p.r.d. to urządzenie techniczne uniemożliwiające uruchomienie silnika pojazdu silnikowego i pojazdu szynowego w przypadku, gdy zawartość alkoholu w wydychanym przez kierującego powietrzu wynosi co najmniej 0,1 mg alkoholu w 1 dm³. Blokada jest montowana w pojeździe przez producenta lub jego upoważnionego przedstawiciela (art. 66 ust. 1d u.p.r.d.).

Sąd stosuje odpowiednio art. 182 k.k.w., a zatem po uprawomocnieniu się postanowienia zmieniającego w zakresie orzeczonego środka karnego sąd powiadomi o tym rozstrzygnięciu odpowiedni organ admi-

⁵ K. Postulski, *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, Warszawa 2017, s. 883.

nistracji rządowej lub samorządu terytorialnego właściwego dla miejsca zamieszkania skazanego, a ponadto w razie potrzeby pracodawcę, u którego skazany był zatrudniony. W doktrynie wskazuje się, że chodzi o sąd, który wydał wyrok w pierwszej instancji⁶. Zgodnie z art. 10 ust. 1 ustawy z 5 stycznia 2011 roku o kierujących pojazdami (tekst jedn. Dz.U. z 2021 r. poz. 1212; dalej: u.k.p.) organem administracji samorządowej posiadającym kompetencje w zakresie wydania prawa jazdy jest starosta, zatem to on wydaje decyzję o przywróceniu uprawnień (art. 103 ust. 3a zd. 1 u.k.p.). W następstwie wydania decyzji osobie skazanej może być wydane prawo jazdy (art. 10 ust. 1a u.k.p.), w którym z urzędu umieszcza się informację o ograniczeniu uprawnień do pojazdów wyposażonych w blokadę alkoholową (art. 103 ust. 3a zd. 2 i 3 u.k.p.). Wpis dokonywany jest z urzędu na okres trwania zakazu prowadzenia pojazdów (art. 13 ust. 5 pkt 7 u.k.p.). Kierujący z blokadą alkoholową mają w rubryce dwunastej na prawach jazdy kod 69.

Warto w tym miejscu wspomnieć, że wydanie przez starostę decyzji o przywróceniu uprawnień możliwe jest dopiero po spełnieniu dodatkowych warunków. Po pierwsze skazany musi zdać egzamin państwowy (część teoretyczną i praktyczną), oczywiście w przypadku gdy zakaz prowadzenia pojazdów został orzeczony na okres dłuższy niż rok. Po drugie zobowiązany jest do wniesienia opłaty za wydanie nowego dokumentu prawa jazdy (zawierającego wpis informujący o ograniczeniu do kierowania pojazdami wyposażonymi w blokadę). Po trzecie musi uiścić opłatę ewidencyjną za wydanie decyzji o przywrócenie uprawnień do kierowania pojazdami (art. 10 ust. 1 i art. 49 ust. 1 pkt 3 lit. a u.k.p.). Po uzyskaniu prawa jazdy kierujący musi zainstalować blokadę alkoholową. Obecnie urządzenie takie można kupić albo wypożyczyć w warunkach wolnorynkowych. Po jego zainstalowaniu trzeba udać się na stację diagnostyczną w celu przeprowadzenia badania technicznego. W przypadku zainstalowania blokady alkoholowej jej kalibrację wykonuje się co dwa miesiące, pierwszy raz przed montażem urządzenia w pojeździe. Producent blokady lub jego upoważniony przedstawiciel przeprowadza kalibrację i wystawia dokument potwierdzający jej wykonanie.

⁶ R.A. Stefański, *Wykonywanie zakazu prowadzenia pojazdów ruchu drogowego*, [w:] *Prawo karne wykonawcze w systemie nauk kryminologicznych. Księga pamiątkowa ku czci Profesora Leszka Boguni*, red. T. Kalisz, Wrocław 2011, s. 192.

Kierujący pojazdem wyposażonym w blokadę alkoholową dodatkowo jest obowiązany mieć przy sobie i okazywać na żądanie uprawnionego organu: zaświadczenie o przeprowadzonym badaniu technicznym z wynikiem pozytywnym w zakresie wyposażenia pojazdu w blokadę alkoholową w przypadku, o którym mowa w art. 13 ust. 5 pkt 7 u.k.p., zezwolenie, którego dotyczy art. 106 ust. 1 pkt 5 u.k.p., oraz dokument potwierdzający kalibrację blokady alkoholowej, wystawiony przez producenta urządzenia lub jego upoważnionego przedstawiciela. Niemniej niezależnie od badania corocznego pojazd wyposażony w blokadę alkoholową podlega dodatkowemu badaniu technicznemu, które przeprowadza się po przedstawieniu dokumentu potwierdzającego kalibrację urządzenia, wystawionego przez producenta urządzenia lub jego upoważnionego przedstawiciela i ważnego przez okres dwunastu miesięcy od dnia jego wystawienia.

W art. 182a § 2 k.k.w. zawarto regulację, zgodnie z którą w sytuacji orzeczenia sądu o dalszym wykonywaniu środka karnego w postaci zakazu prowadzenia pojazdów niewyposażonych w blokadę alkoholową zakazu tego nie stosuje się w przypadku prowadzenia pojazdów wykorzystywanych do nauki jazdy i egzaminowania, jeżeli skazany jest osobą szkoloną lub egzaminowaną w trybie przewidzianym przez przepisy u.k.p. lub ustawy z 6 września 2001 roku o transporcie drogowym (Dz.U. z 2019 r. poz. 2140 ze zm.). Ustawodawca w tym artykule odwołał się do innych ustawowych przepisów, nie wskazując jednak, do których konkretnie odsyła. Tak skonstruowany przepis jest bez wątpienia niezgodny z zasadami techniki prawodawczej. Prawdopodobnie odsyłając do innych przepisów, ustawodawca miał na myśli art. 24 u.k.p. oraz art. 37 i 38 ustawy o transporcie drogowym — wskazuje więc, jakie pojazdy mogą być wykorzystywane do prowadzenia nauki jazdy i jakie są zasady egzaminowania. Takie ukształtowanie normy prawnej w art. 182a § 2 k.k.w. z odpowiednim odesłaniem do ustawy o kierujących pojazdami i transporcie drogowym sprawia, że skazany po wydaniu przez sąd postanowienia określonego w art. 182a § 1 k.k.w. może prowadzić również pojazd niewyposażony w blokadę alkoholową, jeżeli jest to pojazd wykorzystywany do nauki jazdy i egzaminowania, a skazany jest osobą szkoloną lub egzaminowaną. Zapis ten umożliwi zatem skazanym, co do których zostało wydane postanowienie określone w art. 182a § 1 k.k.w.,

na uczestniczenie w kursach i egzaminach celem uzyskania wymaganych uprawnień administracyjnych do prowadzenia pojazdów bez naruszania orzeczonego w wyroku skazującym zakazu.

Wydanie postanowienia przez sąd w zakresie modyfikacji formy dalszego wykonywania środka karnego w postaci zakazu prowadzenia pojazdów mechanicznych niewyposażonych w blokadę nie jest bezwzględnie i nie oznacza, że sąd nie może uchylić wcześniej wydanego w sprawie postanowienia. Jeżeli skazany rażąco naruszył porządek prawny w zakresie dotyczącym bezpieczeństwa ruchu drogowego, a szczególnie jeśli popełnił przestępstwo przeciwko bezpieczeństwu w komunikacji, sąd może orzec o uchyleniu wykonania zakazu w sposób określony w art. 182a § 1 k.k.w., to jest art. 182a § 3 zd. 1 k.k.w. Zauważyć należy, że charakter przesłanki rażącego naruszenia porządku prawnego budzi duże wątpliwości w doktrynie prawa karnego. Spór dotyczy przede wszystkim tego, czy każda z form naruszenia porządku prawnego jest rażąca. Zdaniem części doktryny prawnej z samego brzmienia powyższego przepisu wynika, że ujęte w nim przykładowe formy naruszenia porządku prawnego mają charakter rażących naruszeń z punktu widzenia ustawodawcy. W związku z powyższym na podstawie art. 182a § 3 k.k.w. może dojść do uchylenia postanowienia, jeżeli po jego wydaniu skazany chociaż raz rażąco naruszył porządek prawny, i to tylko w zakresie dotyczącym bezpieczeństwa ruchu drogowego, w szczególności jeśli popełnił przestępstwo przeciwko bezpieczeństwu w komunikacji. Chodzi więc o jedno z przestępstw stypizowanych w rozdziale XXI k.k. (art. 178–188), niezależnie od tego, czy było ono umyślne, czy nieumyślne. Wydaje się, że rażącym naruszeniem porządku prawnego będzie również popełnienie przez skazanego jednego z wykroczeń przeciwko bezpieczeństwu i porządkowi w komunikacji (rozdział XI — art. 84–103 k.k.w.)⁷.

Inny pogląd zakłada, że wykładnia literalna tego przepisu jest niewystarczająca, aby odkodować wolę ustawodawcy, gdyż nie można ograniczyć kognicji sądu wyłącznie do samego stwierdzenia rażącego naruszenia prawa, bez potrzeby dokonywania głębszej oceny. W zakresie rozumienia pojęcia „rażące naruszenie porządku prawnego” należy odpowiednio wykorzystać dorobek orzecznictwa i doktryny wypracowany

⁷ S. Lelental, *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, Warszawa 2020, Legalis, s. 750.

na gruncie interpretacji tych wyrażen w art. 75 § 2 k.k., przy czym warto podkreślić, że chodzi o naruszenie wyłącznie w zakresie dotyczącym bezpieczeństwa ruchu drogowego. Ustawodawca przykładowo wskazał, że przejawem takiego rażącego naruszenia porządku prawnego może być popełnienie przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu w komunikacji⁸. Zatem nie każde rażące naruszenie porządku prawnego po zmianie sposobu wykonywania środka karnego zakazu prowadzenia pojazdów stanowi podstawę do uchylenia wydanego postanowienia. Chodzi o takie naruszenie porządku prawnego, które cechują jaskrawość, oczywistość, duże nasilenie złej woli, przy uwzględnieniu skutków, sposobu i okoliczności tego zachowania, a także stopnia jego społecznej szkodliwości⁹. Sąd indywidualnie oceni, czy popełnienie przez skazanego przestępstwa lub wykroczenia spełnia warunek rażącego naruszenia porządku prawnego, uwzględniając rodzaj i stopień winy, stopień społecznej szkodliwości czynu, rodzaj i wymiar orzeczonej kary oraz inne okoliczności związane z ogólnymi dyrektywami kary zawartymi w art. 53 § 1 i 2 k.k. Oceni także z pewnością zachowanie skazanego przez okres po uprawomocnieniu się postanowienia wydanego na podstawie art. 182a § 1 k.k.w.

W przypadku orzeczenia przez sąd zgodnie z art. 182 a § 3 k.k.w. o uchyleniu sposobu wykonywania zakazu prowadzenia pojazdów w postaci, o której mowa w art. 182a § 1 k.k.w., od tak wydanego postanowienia na podstawie art. 182a § 4 k.k.w. przysługuje zażalenie do sądu wyższej instancji. Zażalenie mogą złożyć skazany (art. 6 k.k.w.), ustanowiony obrońca (art. 8 k.k.w.) lub prokurator (art. 21 k.k.w.).

III

Kluczowym dla oceny znaczenia instytucji zmiany sposobu wykonywania orzeczonego przez sąd zakazu prowadzenia pojazdów w świetle art. 182a k.k.w., czyli orzeczenia o dalszym wykonywaniu tego środka

⁸ P. Gensikowski, *op. cit.*, s. 679

⁹ K. Postulski, *Glosa do uchwały SN z 12.12.1995 r., I KZP 35/95, „Palestra”* 7–8, 1996, s. 271; J. Skupiński, *Rażące naruszenie porządku prawnego jako podstawa odwołania środka probacyjnego*, [w:] *Teoretyczne i praktyczne problemy współczesnego prawa karnego. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Tadeuszowi Bojarskiemu*, red. A. Michalska-Warias, I. Nowikowski, J. Piórkowska-Flieger, Lublin 2011, s. 311.

w postaci zakazu prowadzenia pojazdów mechanicznych niewyposażonych w blokadę alkoholową, o której mowa w art. 2 pkt 84 u.p.r.d., jest przeprowadzenie analizy statystycznej informacji uzyskanych z Ministerstwa Sprawiedliwości.

Z danych statystycznych z 8 kwietnia 2021 roku opublikowanych wraz z sprawozdaniem z sądowego wykonywania orzeczeń według właściwości rzeczowej za lata 2017–2020 wynika, że w okresie sprawozdawczym utrzymuje się bardzo wysoka liczba orzekanych przez sądy zakazów prowadzenia pojazdów — od 77 624 w 2017 roku, 76 534 w 2018 roku, 83 443 w 2019 roku i 76 583 w 2020 roku. Zestawiając powyższe dane z danymi dotyczącymi zakazu prowadzenia pojazdów niewyposażonych w blokadę alkoholową można zauważyć ewidentny wzrost wydanych przez sądy orzeczeń w tym zakresie w latach 2017–2018, gdyż z 703 orzeczeń nastąpił wzrost do poziomu 2483, czyli o ponad 353% w ciągu roku. W kolejnych latach trend ten utrzymuje się, choć na nieco niższym poziomie, a spadek w roku 2020, gdy wydano 1555 orzeczeń, zapewne został spowodowany pandemią COVID-19 i mniejszą liczbą rozpoznanych w tym czasie spraw. Jeśli zaś dokonamy zestawienia procentowego orzeczonych zakazów prowadzenia pojazdów z orzeczeniami zakazu prowadzenia pojazdów niewyposażonych w blokadę alkoholową, to można stwierdzić, że stosunek ten wynosi odpowiednio: w 2017 roku — 0,905%, w 2018 roku — 3,244%, w 2019 — 2,495%, a w 2020 roku — 2,03%.

Powyższa instytucja z pewnością częściej znajduje zastosowanie w odniesieniu do przestępstw niż do wykroczeń. Zestawiając odpowiednio następujące po sobie lata statystyczne od 2017 do 2020 roku w zakresie wydanych zakazów prowadzenia pojazdów za popełnione przestępstwa, można zaobserwować, że instytucja ta znalazła zastosowanie w następujących procentach orzeczonych w tym czasie zakazów: w roku 2017 — 1,14%, w roku 2018 — 3,91%, w roku 2019 — 3,2%, a w roku 2020 — 2,5%. W przypadku wykroczeń zakazy te były stosowane statystycznie rzadziej: 0,39% w 2017 roku, 1,46% w 2018 roku, 0,42% w 2019 roku i 0,33% w 2020 roku. Nie można jednak przy badaniu porównawczym zakazu prowadzenia pojazdów przy popełnionych przestępstwach i wykroczeniach stracić z pola widzenia tego, że zakaz prowadzenia pojazdów za wykroczenie jest orzekany przez sądy na zdecydowanie krótsze okresy, od sześciu miesięcy do trzech lat.

Instytucja zmiany sposobu wykonywania orzeczonego przez sąd zakazu prowadzenia pojazdów w świetle art. 182a k.k.w. znalazła zastosowanie również w przypadku orzeczeń wydawanych przez sąd okręgowy jako pierwszą instancję — i tak w 2018 roku orzeczono aż 7,46% zakazów prowadzenia pojazdów niewyposażonych w blokadę alkoholową względem wszystkich wydanych w tym czasie zakazów. W pozostałych latach orzeczenia te miały mniejsze znaczenie i wyniosły odpowiednio 2,17% w 2017 roku i 2,77% w 2019 roku, zaś w roku 2020 nie odnotowano żadnego pozytywnego rozstrzygnięcia w tym zakresie.

Tabela 1. Wykonywanie środka karnego w postaci zakazu prowadzenia pojazdów w sądach rejonowych oraz okręgowych w latach 2017–2020

Środki karne		Wpływ (w okresie sprawozdawczym)			
		2017	2018	2019	2020
Sądy rejonowe					
Zakaz prowadzenia pojazdów — ogółem		77 624	76 534	83 443	76 583
z tego w związku z	przestępstwami	53 382	55 732	62 291	59 772
	wykroczeniami	24 242	20 802	21 152	16 811
Zakaz prowadzenia pojazdów niewyposażonych w blokadę alkoholową		703	2483	2082	1555
z tego w związku z	przestępstwami	609	2180	1993	1499
	wykroczeniami	94	303	89	56
Sądy okręgowe					
Zakaz prowadzenia pojazdów w związku z przestępstwami		46	268	36	48
Zakaz prowadzenia pojazdów niewyposażonych w blokadę alkoholową		1	20	1	0

Źródło: dane statystyczne z 8 kwietnia 2021 roku, Wydział Statystycznej Informacji Zarządzej Departament Strategii i Funduszy Europejskich Ministerstwa Sprawiedliwości. Dane statystyczne zbierane są od 2017 roku poprzez sprawozdanie *MS-S10 Sprawozdanie z sądowego wykonywania orzeczeń według właściwości rzeczowej*.

Powyższe badania potwierdzają, że omawiana instytucja zmiany orzeczenia zakazu prowadzenia pojazdów niewyposażonych w blokadę alkoholową ma istotne znaczenie dla wykonywania środka karnego przez skazanych. Pomimo tego, że jest to instytucja nowa to można dostrzec

rosnącą skalę orzekanych przez sądy orzeczeń pozytywnych w tym zakresie, a zatem dających tę możliwość skazanym.

IV

Przepis art. 182a k.k.w., stanowiący podstawę prawną rozstrzygnięcia, daje materialnoprawną podstawę zmiany formy stosowania orzeczonego uprzednio środka karnego zakazu prowadzenia pojazdów. Zatem sąd w postępowaniu wykonawczym ma możliwość dokonania modyfikacji treści czy też formy stosowania środka karnego, który prawomocnie został orzeczony wobec sprawcy na mocy wyroku kończącego prowadzone wcześniej postępowanie karne. Rozwiązanie to uwzględnia jedną z fundamentalnych zasad prawa karnego wykonawczego, jaką jest zasada modyfikowania kar i środków w postępowaniu wykonawczym. Wymaga ona korygowania zawartych w wyroku decyzji dotyczących sposobu wykonywania tychże kar i środków, co wiąże się z potrzebą okresowej oceny procesu wykonywania orzeczeń dokonywanej przez pryzmat realizacji funkcji kary i środków karnych. Przepis art. 182a k.k.w. umożliwia zatem złagodzenie represyjności orzeczonego uprzednio środka karnego zakazu prowadzenia pojazdów. Jest on co prawda nadal wykonywany, jednakże nie ma już charakteru bezwzględnie — jego zakres zostaje bowiem zawężony wyłącznie do pojazdów niewyposażonych w blokadę alkoholową.

Dla wielu skazanych wydanie postanowienia przez sąd w zakresie modyfikacji zakazu prowadzenia pojazdów do tych niewyposażonych w blokadę alkoholową jest jedynym sposobem wcześniejszego odzyskania uprawnień w zakresie prowadzenia pojazdów mechanicznych, pozwalającym na kierowanie pojazdami mechanicznymi przy spełnieniu ściśle określonych warunków. Przepisy te mają olbrzymie znaczenie dla osób zawodowo trudniących się prowadzeniem pojazdów mechanicznych, dla których zakaz prowadzenia pojazdów ma również przełożenie na życie zawodowe.

Warto jednak zauważyć, że orzeczony dożywotnio zakaz prowadzenia pojazdów mechanicznych nie musi wcale na zawsze eliminować osoby nim dotkniętej z grona kierujących. Zgodnie z art. 84 § 2a k.k. zakaz może zostać uznany za wykonany po 15 latach, jeżeli skazany przestrzegał porządku prawnego i nie zachodzi obawa ponownego popełnienia prze-

stępstwa podobnego do tego, za które orzeczono środek karny. Jednocześnie ustawodawca wprowadził możliwość zmiany sposobu wykonywania zakazu prowadzenia pojazdów przez umożliwienie kierowania nimi po wyposażeniu samochodu w blokadę alkoholową. Zgodnie z art. 182a k.k.w. jeżeli zakaz prowadzenia pojazdów orzeczony na podstawie art. 42 § 3 k.k. był wykonywany przez co najmniej dziesięć lat, sąd może orzec o dalszym wykonywaniu tego środka karnego w postaci zakazu prowadzenia pojazdów niewyposażonych w blokadę alkoholową, o której mowa w art. 2 pkt 84 u.p.r.d., pod warunkiem, że postawa, właściwości i warunki osobiste sprawcy oraz jego zachowanie w czasie wykonywania środka karnego uzasadniają przekonanie, iż prowadzenie pojazdu przez tę osobę nie zagraża bezpieczeństwu w komunikacji.

Niewątpliwie można dojść do wniosku, że dla wielu kierowców instytucja opisana w art. 182a § 1 k.k.w. jest — w niektórych przypadkach jedyną — szansą odzyskania uprawnień do prowadzenia pojazdami przy dalszym obowiązywaniu zakazu prowadzenia pojazdów niewyposażonych w blokadę alkoholową. Należy zatem podkreślać pozytywną rolę powstałej instytucji celem łagodzenia restrykcji związanych z bezwzględnym zakazem prowadzenia pojazdów mechanicznych. Instytucja ta z roku na rok znajduje coraz większe uznanie, co wynika z przedstawionych badań statystycznych.

Bibliografia

- Dąbkiewicz K., *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, Warszawa 2015.
- Gensikowski P., [w:] *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, red. J. Lachowski, Warszawa 2018.
- Leleń S., [w:] *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, Warszawa 2020, Legalis.
- Postulski K., *Glosa do uchwały SN z 12.12.1995 r., I KZP 35/95, „Palestra” 7–8*, 1996.
- Postulski K., *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, Warszawa 2017.
- Skupiński J., *Rażące naruszenie porządku prawnego jako podstawa odwołania środka probacyjnego*, [w:] *Teoretyczne i praktyczne problemy współczesnego prawa karnego. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Tadeuszowi Bojarskiemu*, red. A. Michalska-Warias, I. Nowikowski, J. Piórkowska-Flieger, Lublin 2011.
- Stefański R.A., *Wykonywanie zakazu prowadzenia pojazdów ruchu drogowego*, [w:] *Prawo karne wykonawcze w systemie nauk kryminologicznych. Księga pamiątkowa ku czci Profesora Leszka Boguni*, red. T. Kalisz, Wrocław 2011.
- Stefański R.A., *Zakaz prowadzenia pojazdów*, Warszawa 1990.

Akty prawne

Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 roku — Kodeks karny (tekst jedn. Dz.U. z 2020 r. poz. 1444).

Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 roku — Kodeks karny wykonawczy (tekst jedn. Dz.U. z 2021 r. poz. 53).

Ustawa z dnia 5 stycznia 2011 roku o kierujących pojazdami (tekst. jedn. Dz.U. z 2021 r. poz. 1212).

Ustawa z dnia 6 września 2001 roku o transporcie drogowym (tekst. jedn. Dz.U. z 2021 r. poz. 919).

The role and significance of the institution of changing the way of performing the ban on driving a vehicle in the light of art. 182a of the Penal Code

Abstract

The article deals with one of the fundamental principles of executive criminal law, which is the principle of modifying penalties and measures in executive proceedings. The art. 182a of the Penal Code thus makes it possible to ease the repressive nature of the previously imposed measure of a criminal prohibition on driving. The penal measure of a driving ban after a court ruling is still being enforced. Nevertheless, it is no longer absolute, as its scope is limited only to vehicles not equipped with an alcohol interlock. For many perpetrators of traffic crimes with the imposed penal measure of prohibiting driving vehicles this institution has become a chance — for some the only one — to drive vehicles despite the ban imposed by the court.

Keywords: penal measure, driving ban, alcohol interlock.